

F 85
1915

№ 10

22 მარტი 1915 წ.

საქართველო
საზღვრო-საზღვაო
მიწვევა ხალხის მოწვევა

წლიური ფასი

≡ 5 მან. ≡

სოფელ კვირეული საზოგადო. ეკონომ.

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

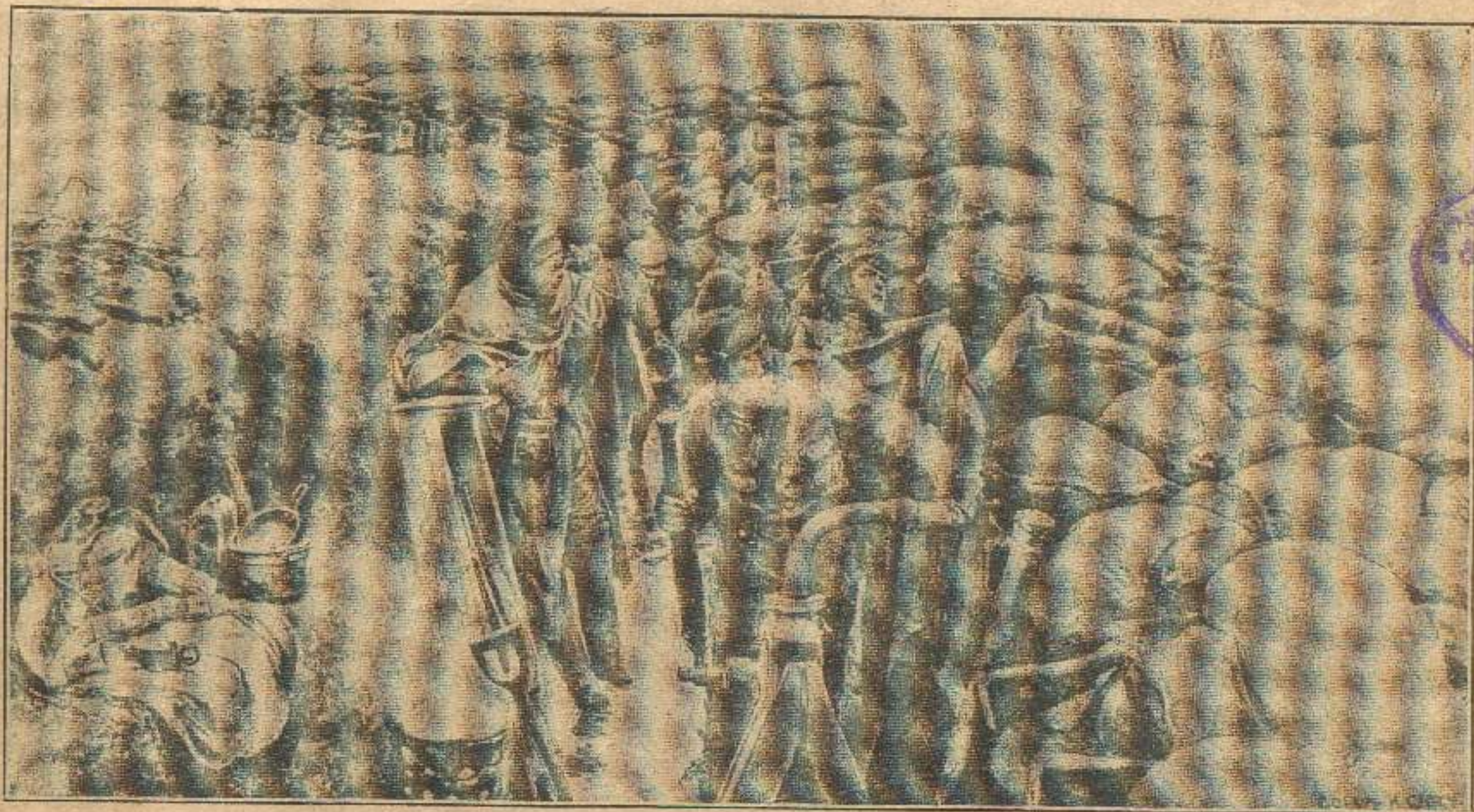
მიური და სალიტერატურო ჟურნალი

რედაქცია ღიაა 9—3 საათამდე.

წელიწადი მართხე

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპუშისა: თბილისი კლდე.

F 652

ინგლისის ჯარისკაცები წყლით ავსილ საფრებში უკუ აგდებენ მტერს და ერთ და იმავე დროს მუშაობენ გაფუჭებულ თხრილების შესაკეთებლად.

სისხლის სრემლები

ღამის ზეწარს კამარაზე დასდნობოდა ვარსკვლავთ ველი,
 ობლად შთვარე ლიფლიფებდა, ვით მბჟუტავი ცის კანდელი,
 მისი კენესა ოხერას ჰგავდა გლოვის ზარით დანარეკსა,
 ტანჯვის ტანჯვით წარმოშობილს ქვეყნის უბმო ანარეკლსა.
 ამ დროს ქრისტე გულმდღუღარი ნაზარეთით მოდიოდა,
 ღვთაებრივსა ზეკაცური ცრემლი თვალზე მოსდიოდა.
 მოციქულნი მჭმუნვარებდნენ, ვერ ჰხედებოდნენ მოძღვრის ცრემლსა,
 უბმოდ მდგარნი შეჰყურებდნენ მის იღუმალ დაშწველ ცეცხლსა.
 „რაბბი, რაბბი, გვითხარ რამე — ბოლოს ჰკადრეს წყნარის ხმითა,
 როს დაღლილნი დაჰყურებდნენ ერუსალიმის ზეთის მითითა:
 რაბბი, რაბბი, ხმა გამოგვეც. ნუღარ გვმოსავ ნაღვლის ფრთითო,
 ხომ თვით ჰხედავ? უცნობ შიშით შენნი შეილნი ვითარ ვითრითო,
 ხომ აღსრულდა, შენმან მცნებამ გამოჰფურჩნა ყვაფილები,
 თეთრ ზამბახათ აიყოლოტნენ გუშინდელ დღის ბრმა შეილები
 ვალსამოსი აიახმად მოეურა მთა და ბარსა,
 აბიბინდა ქვეყნის გული, გადებვია ია-ვარდსა.
 აგერ, რარიგ ნეტარებით ტუჩნი ჰკოცნენ ქალწულ ვნებას,
 სულნი ცათა შეჰხარიათ შენს ღვთაებრივ მცნებათ-მცნებას.
 შენ კი სდუმხარ... რაბბი, რაბბი, ვითარ მივხედეთ შენსა ნებას?
 იქნებ გშიან? დაიღალე? გვითხარ, რაბბი, ოჰ რა გნებაეს?“
 მაგრამ ზეკაცს არ ჰშიოდა, არც დაღალვა აღონებდა,
 მისი ფიქრი, მისი გული სხვას იზრახვდა, სხვას ჰგონებდა.
 საპასუხოდ მქრალნი თვალნი მიაშტერა შორით ველსა,
 ჯოჯოხეთის საზეიმოდ ადამიანთ სისხლით სველსა.
 დედამიწა გაშლილიყო წამებისა შავ-ბნელ მღვიმედ,
 სუნთქვა ზეცას შეჰხუთვოდა, სულს ითქვამდა მეტად მძიმედ.
 უგნურების ასპარეზზე ცეკვით ჰფრენდა ოძის ღმერთი.
 და გარშენო გაეშალა ქვესკნელ ძალითა ჯოჯოხეთი.
 თაფის ქალა, სისხლი, ჩონჩხი, ბუკ-ნალარის ნამსხვრევები,
 მხედართ მკვდარნი ბედაურნი, ფარ-შუბი თუ დაფლაფები
 გოდგოთის მთად აემართნა, მოჰტურინადნენ სვავნი მთისა,
 და მათ ყივილს ბანს აძლევდა მთელი ხროვა ტურა მგლისა.
 აგერ კბილებ დაღრჰენილი ერთი თითქოს სწყევლის ცისა,
 მეორეს კი თვის სახება მთლად დაჰშლია. არ ჰგავს კაცსა,
 გამოლადრულს ჯერედ კიდევ ფოლადი აქვს მძიმედ ყელში,
 ნამსხვრევ მახვილს ჩაჰკდომია, მაგრად ჰბღვჯავს ორივე ხელში.
 ვისთვის აღსდგა? რათ ამხედრდა? ან პირქუშად რათ იბრძოდა?
 რათ სჭიროდა მშათა ხოცვა უბედურმა რა იცოდა!
 რათ ვერ მიხვდა, რომ ასეთ გზით სიყვარული დაიწვოდა
 და ყვაფილი მის სახების შუბ-შიმშერზე აიკმოდა?
 მოციქულნი მიხვდნენ ბოლოს მოძღვრის მცნებათ გამტვერებას,
 უგნურების უგნურებით საკურთხეველის კართა მტვერევას,
 და ოდნავაც არ ჰკვირობდნენ, თუ მშა მშის გულს შუბით ჰხევდა,
 და ზეკაცე წვეთ-წვეთობით მათ სისხლს ცრემლად მოანთხევდა.

Candide.

ომი და ჩვენი მატთანე

V

ომმა ჩვენი საზოგადოებრივი აზროვნება და განწყობილება შეანძრია, აზრი შეამუშავა, გრძნობა ააღელვო და ამ მოზღვავებულ გრძნობათა და აზრთა შორეულში ერთი რამ მეტად წმიდა, ფაქიზი და სპეტაკი, თვალ-წარმტაკი და გონების მომხიბვლელი მშვენიერება გვაჩვენა, ჩვენი სასოებით აღპყრობილი თვალეები ერთ რამ საყუდარს მიაბყრო, რომლის სახელი —

— სამშობლოა!

ჩვენ წინათაც ვიცოდით, რომ გვექონდა სამშობლო, გვეყავდა მშობელი ხალხი, ვიცოდით რომ უნდა გვეყვარებოდა იგი, რომ მზად უნდა ვყავილიყავით რათა გასაჭირში მას მტლად დავდებოდით! მაგრამ ეს ვიცოდით, დღეს კი ვიგრძენით!

სხვა ყოფილა შეგნება და ცოდნა-გონებათა, სხვა ყოფილა გრძნობა და განცდა გულითა!

მისტურ არსად მოგვევლინა დღეს სამშობლო! ის, რასაც დღემდის აღზრდა, მოქალაქობრივი მოვალეობის შეგნება გვაეალებდა — დღეს მან მთლად ჩვენი არსება აიტაცა და შეანთქა, იგი ჩვენი საკუთარი არსებობის თანდაყოლილ, ბუნებრივ, ორგანიულად შედუღებულ თვისებათ აღმოჩნდა. იგი გაიფურჩნა ყველა ქართველის პიროვნებაში, მთელ საქართველოში, თუ ყველა ქართველი, მთელი საქართველო შედუღდა ამ გრძნობაში, კეთილშობილ უმაღლეს გრძნობის კოცონათ იქცა მთელი ქვეყანა!

ბუმბერაზ ამაღლების მთად, სპეტაკად, ფაქიზად და წმიდათ მოგვევლინა იგი ჩვენ და ასეთივე ფაქიზი და წმიდა სავარძელიც აღმოუჩნდა ყველა ქართველის გულში.

დიდი, შესანიშნავი ცელილება მოხდა ჩვენ გრძნობათა და შემეცნებათა შორის, ცვლილება სალიტანიო, ნამუვილი აღორძინება, აღდგომა, სადაც უპოვეთ ჩვენ ქრისტე!

განვახლდით ახალი გრძნობით, ახალი სიყვარულით, ახალი შეგნებით!

ვპოვეთ სიონი არა იქ, სადაც ეძებდა მას გონება!

არა, ჩვენი სიონი, ჩვენი სამშობლო არის აქ, სადაც მიწა მამა-პაპათა სისხლით ირის გაპოხიერებული, დედათა ცრემლით დანამული, ძმათა უბედურობით მშრალი!

საქმე ნდობაში, დაპირებაში არა ყოფილა!

დაე, ნუ უყვარვართ, ნუ გვენდობიან, აგვიგდონ აბუჩათ — მძლეათა მძლე ძალა — ერის შემნახველი სამშობლო ისევე ყოფილა!

არა დაპირებამ, არა ზრახვებმა შემოგვეკრიფა დღეს მის გარშემო საღალადისოთ, მახვილი ხელში აგვადებინა — არამედ სულ სხვა ძლიერმა, უხილაგმა ძალამ, გაუშრეტელმა კავშირმა სამშობლოს სიყვარულისამ — მის გამპოხიერებულ ჩვენი მამა-პაპათა და ჩვენი საკუთარის სისხლის ნათესაობამ, ერთგვარობამ, ერთმოდგეობამ.

მაგრამ სად იყო ეს ბუნებრივი ძლიერი ძალა დღევანდლამდის?

რად გაპატრიოტდა მთელი ერი ამ სიტყვის უკეთილშობილეს მნიშვნელობით?

იყო დღემდის ეს გრძნობა, იგი ჩაუქრობელი, ხან მიფერფლილი, ხან ძლიერ აღში მოეღვარე, მრავალ საუკუნოებითი კერაა ქართველი ერისა! ჩვენ ყოველთვის, განუწყვეტლად ვატარებდით ამ დიად, ღრმა და უკეთილშობილეს გრძნობას — სამშობლოს სიყვარულისას, მაგრამ ვერ ვგრძნობდით მას, არ ვფიქრობდით მასზე. და როდესაც დიდ რუსეთში ზარის ხმა გაისმა — ქვეყანა გასაჭირშიაო! აღმოჩნდა, რომ ჩვენც მზადა ვიყავით, მოგვესმა ეს ხმა და გავეშურეთ ჩვენც ჩვენი სამშობლოს დასაცველად. უკეთილშობილესმა გრძნობამ შეიბყრო ჩვენი არსება, ყველაფერი დაგვაფიწყა, ყველაფერი მიგვატოვებინა.

მოგვიხმო და ჩვენც მოველით მის ხმასედ მხოლოდ ერთი გრძნობით სამშობლოს სიყვარულით აღგზნებულნი.

მაშ არ გამქრალა კერა!

ძლიერია ხალხი ამ უკეთილშობილეს გრძნობით გაუაცებელი! ვერას დააკლებს მას ვერც გველთა სისინი მოღალატობაზედ, ვერც სვავთა ბრქვალების ღრქიალი სამშობლოს გულის გასაძიძვნათ გამზადებული.

შამქორი.

წითელი კვერცხები

(იძულებითი „გაიხიტები“)

უნდა გამოგიტყდეთ, რომ არა ჩვეულებრივი და მეტად უცმური აღდგომა გამითენდა: რამდენიმე დღის წინად დამიბარა ჩვენმა რედაქტორმა და ახი-

რებული წინადადება მომცა: „ვინაიდან მე მიცლა არა მაქვს, შენ უნდა, სავიზიტოთ“ ჩამოუარო ჩვენებურ დაწესებულებათ, ეგრევე საპატიო პირთ და ჩამოურიგო შეღებილი კვერცხები, შესაფერი ზედწარწერითაო...“... ჯერ ბევრი უმტკიცე ბნ რედაქტორს, ომისგან გამოწვეულ კვერცხების სიძვირეც რომ არ მივიღოთ მხედველობაში,—ჩვენ, ქართველებს, სადღესასწაულო და მისალოცი არაფერი გვაქვს, მაშინ, როცა მრავალ მხრიდან მტერს სასტიკი იერიში მოაქვს და წ.მოყენებულია, მთელი თავისი საშინელებით, კითხვა თვით ჩვენი ყოფნა-არყოფნაზედ მეთქი. მაგრამ, თქვენც არ მომიკვდეთ!—რას მიედ-მოედები: „ჩვეულება რჯულზედ უმტკიცესიაო“, ჩვენ ვილაზედ რა ნაკლები ვართ, —დაუყოვნებლად შეუდგე ამ დავალების აღსრულებასაო,—რინიანის კილოთი მიბრძანა იმან.

რალას გავაწყობდი, ნათქვამია: „ბატონმა რომ ბრძანოს მუხას ვაშლები მოუსხამსო,—უნდა უბასუხა: სულ დიდრონ დიდრონიო!“... მერმე ქართველი კაცის სიბეჩავე ხომ მოგეხსენებათ: განა ჩვენ იმოდენა სითამამე მოგვებოება, რომ თუნდა აშკარა უსამართლობას, ან ჩვენ თავმოყვარეობის ვერაგულად დამწიხვდელს, თუ იგი მოიუმფროსებს, თამამი, მოურიდებელი და რაინდული პასუხი გავცეთ?!

ეგვეც არ იყოს, მწერლობის ჩემგვარ შავ მუშაკს უნებლიეთ აღფტერის ხოლმე სურვილი თვისი გულის ნადებიც საერთო საქმეზედ გაუზიაროს თანამომხეთ და თუ ბატონი რედაქტორი შემოვიწყრა, მაშინ წადი და, როგორც იმერნი იტყვიან, „კაკალი უყარე შენს საქმეს!..“ ჩვენში ხომ ბევრს რედაქტორს თავისი გამოცემა, უკულმართად, პირადი საკუთრება ჰგონია ამიტომაც, მეტი რა გზა მქონდა: მოუზადებლად და უმწყოთ მივატოვე საკუთარი ოჯახი, ცხინვალელ ებრაელივით კვერცხებით სავსე კალათი დავიკავე ხელში და აღილოუსებრ ჩამოვიარე კარის-კარს...

უპირველესად მივაშორე ჩვენ მამა-მთავარ დაწესებულება,—წ.კ.გ. საზოგადოებისაკენ და თან ხელში მოზრდილი, წითლად შეღებილი, ბატის კვერცხი შეკავა; შესაფერი სიტყვაც დამზადებული მქონდა... მაგრამ გამგეობაში შესვლა განა მაცალეს: იქ იმდენ ქართველობას მოეყარა თავი, რომ „ჩვენებური დასაფლავება“ მოგაგონდებოდათ. და ამასთანავე ყველას დიდი აღფლავება ეტყობოდა პეტროგრადის სააგენტოს მიერ სევასტოპოლიდან მეორედ გამოქვეყნებულ დეპეშის გამო; ახალი დეპე-

შა უმაღლ მთელ ქვეყნიერებას ატყობინებდა შემდეგს: „როგორც დანამდვილებით გამოირკვა, თურმე დიდი ხანია, რაც საქართველო დაბეჯითებით და სისტემატიურად, ყველა იქ ქვეყნულ-პოლიტიკურ პარტიების საოცარის შეთანხმებულად აჯანყებას თავისუფლების მოსაპოვებლად, საყოფი იარაღი და საღსარი დამზადებული ჰქონია, მთელი ქართველობა, როგორც ერთი კაცი, ერთის ფიქრითაა მოცული; ყოველ კლთხეს დაგზავნილი წარმომადგენელი არა ნახულ სიმტკიცით იცავს მიზან-შეწონილს საერთო გეგმას. და თუ არსებულ ომში, რუსეთის სახელმწიფოს საერთო მიზანს მისახწევად, მრავალი ათასი ქართველი თავგამოდებით შეაკვდა,—ეს მოხდა თვალთმაქცობით, წინაღვე შემუშავებულ გეგმით, რომ ვითომდა ქართველობის ერთგულო ბაზედ ეჭვი არავის ეელო და მით ხელი არ შეეშალა უმთავრეს მიზნის,—ლაღატის განსახორციელებლადო“...

ძნელი წარმოსადგენია, თუ რა აურ-ხაურის აეჩება ამ ახალ დეპეშას: ერთი ამბობდა,—ყველა ჩვენ დაწესებულებებს აუცილებლად დახურავნო: მეორე გაიძახოდა: არიქათ დავილუბეთ, ეხლა, არამც თუ სხვ გვარ სამსახურში, „დგორნიკებათაც“ აღარ მიგვიღებენ და ცოლ-შვილიანათ შიმშილით ამოვწყდებითო; მესამე ირწმუნებოდა—მთელ საქართველოს ციმბირში გადაასახლებნო და ამიტომაც, რაიმე გარდაწყვეტილების გამოსატანად, ცნობილ გიორგი ეურულის თავმჯდომარეობით, კრება გაემართათ. თვრ მეტ თაბახზე ჩამოეწერათ იმ „არატორთა“ სია, რომელთაც სიტყვა ეთხოვა იმ გეგმის წამოსაყენებლად, თუ რა ფორმებში გამოეხატათ თვისი უქვეშევრდომილესი მონა მორჩილეობის გძნობა. ვხედავდი რომ ის „ნაყოფიერი საქმიანობა“ მეორე აღდგომამდის ვასტანდა... „საბრალონი“ მეთქი, მწარედ გავიფიქრე და გაუდგე ჩემ გზას. ქუჩა გადავიარე და შევედი „სახალხოში“. იქ სიტყვას ნაცრემლისაგან გუბე დაეყენებინათ, ხელნავით უზრუნველად დასკურავდა რედაქციის კოლეგია და სტკებოდა გრიშაშვილის ლექსით: „იწვის შხერი, იწვის შხერის!“... უაიდ ზე.. მე იმდენ ახლოს ვედარ მიუდგე და სხვის ხელით გადავეცე ერთი კვერცხი, ზედ წარწერით: „მეტი პირდაპირ როდა და მიუხვეველ-მოუხვეველი გზა ეროვნულ საკითხში და მეტი პატივისცემა მკითხველთა და გარეშე თანამშრომელთადში“...

ივიარე მოპარუსკე ქართ. ვახ. „ზ. რეჩის“ რედაქციაშიაც. იქ „გრუზინი“ სტატისტიკის გაყ

ხარებულ კვლევა-ძიებაში იყო და იმ დასკვნამდე მისულიყო, რომ ვინაიდან სპარსეთ-ოსმალთა დანაშაულები რიცხვი ბევრით აღემატება იქ დარჩენილთა რაოდენობასაო, ბარემლა ჩვენშივე დაასრულონ თავისუფალი არმენიაო... იქვე, მოთარებით მჯდომ, მგოსანს აბაშელს თავისი მხიბლავი პოეზია ანგარიშების შედგენაზე დაეხურდავებინა და დიდი მოხსენება მოემზადებინა ქალაქის ზოგიერთ უბნების სანიტარულ მდგომარეობის შესახებ. მე რომ ეს გავიკვირვე, იმან, ცოტა არ იყოს დარცხვენით მიპასუხა — „კუჭის მწვავე საკითხი ხშირად ჩრდილავს პოეზიის მხიბლავობასაო“ — რაღას ვეტყვოდი!.. ბ. პ. გოთუა სმადდგომო საჩუქრებით დატვირთული შემოვრებისაკენ შემოვრეთ მიემგზავრებოდა კოროხისაკენ. მეც რამდენიმე კვერცხი გავატანე წარწერით: ფრთხილ, მოსახრებულ მოქმედებას გისურვებთ“ მეთქი.

შორს აღარ იყო და ვინახულე ვახ „სლოვოც“, — უკაცრავად „კავკ. სლოვოც“ თუმცა აქ საბოლოო აღარც არაფერი ვინაიდან ბევრი, ამ ორ წინადადებაში განსხვავებას ვერც კი ხედავენ. ამ საგანგებოთ დაარსებულ რედაქციაშიაც მხოლოდღა გაისმოდა ერთი სიტყვის დაუინებით ძახილი: „გამოქცეულნი“, „გამოქცეულთათვის“, „გამოქცეულთაგან“... ამ სურათის მნახველმა, ცოტა არ იყოს, შიშით აქეთ იქით ყურება დაეწყო და... მეც გამოვიქეცი... ქალაქის სამმართველო-ს რომ მიუახლოვრი, ალექსანდრ ივანიჩის „ბუღბუღივით მხიბლავი ხმა“ მომესმა. გულმა ვეღარ მომიტმინა და შეუხვიე იქ, ქალაქის მამინაცვლებს, დიდი ბჭობა ჰქონდათ და გადაეწვიტათ კიდევ: ტრამვაი ქალაქის ხელში გადავიდეს; იქიდან ძველი მოსამსახურენი დავითხოვოთ — როგორც ბევრ შრომა გამოვლილთათვის ხანგრძლივი დასვენებაა საჭიროო და იმათ ადგილას კი ყოველგან გამოქცეულები ჩავაყენოთ, რომ იქნება აქედგან მაინც აღარ გაგვექცენო. ვინც არა მგონია ამ გამოქცეულებზედ ლაპარაკობდა და წარმოიდგინეთ მეც გამიტაცა გამოქცეულთა საკითხმა და ძალიან მწადდა, ერთი თვალითაც არის, გადამეხედა აქედგან რუსეთში გაქცეულ ჩინოვნიკთა ცოლებისათვის; მაგრამ დამარწმუნეს, რომ, თურმე აქ ჩინოვნიკები და რუსეთში კიდევ მათი გაქცეული ცოლები, ძალიან მოსვენებით და მხიარულად გრძნობენ თავსაო, და მეც ამ ცნობით დავკმაყოფილდი... ვინახულე „ტორგოვი ლისტოკი“, — ეს რა ღმერთი მიწყრება და მწმლება, — „ტიფლისკი ლისტოკი“ იქაც

ბევრს ვისმეს მოეყარა თავი რადგანაც რედაქციას ყოველგვარ „საქონელის“ დიდი რასპროდაჟა“ დაენიშნა.

— განცხადება ხომ არაფერი მოგიტანიაო, — ხარბათ მომცვინდენ აქეთ-იქით... სააღდგომო მისალოცი მოგართვით მეთქი, — ვუპასუხე და ერთი კვერცხი, ზედ ქარის მიმართულების მაჩვენებელ ისარ (ფლიუგერი) გამოსახული გადავეცი.

ცნობილმა ხაჩატუროვმა კვერცხი იქვიანათ გააქნ-გამოაქნია და სთქვა — ეს მგონი ლაყსა ჰგავსო!..

— თქვენი ბედი ყოფილა მეთქი, — ვუპასუხე და თან დავამშვიდე: არა უშავს რა, თქვენ გამოცდილი და მოხერხებული კაცი ხართ და ლაცი კვერცხის გასაღებასაც მოახერხებთ მეთქი.

სიმპატიურ „თემს“ უნახავად ვერ დავტოვებდი და მოვინახულე კიდევ. არ ეცალა კი საბრალო რედაქტორს; თუმცა თვრამეტი ნომრის მასალა უკვე დამზადებული ჰქონდა, — სიტყვები და მოგონებანი აკაკის შესახებ, — მაგრამ, თან მალ-მალე ტელეფონით ლაპარაკობდა, თან სტუმრებს ართობდა, თან კორექტურას ასწორებდა, ეტლიც გარეთ უცდიდა და ცალკე კიდევ დიდ მოხსენება-პროექტს ამზადებდა იმაზედ თუ „ჩვენში მოსახერხებელია, თუ არა მოეწყოს მგლების და ცხვრების ერთად ძოვებაო“... აღარ მინდოდა მეც ზედმეტად ხელი შემეშალა ამ გულწრფელ ადამიანისათვის და მალე გამოვბრუნდი.

დაღლილ-დაქანცული უხალისოთ მივათრევდი ფეხებს; ვიფიქრე მოდი ცოტათი გულს გადავავლოვებ და ეშმაკეულეთშიაც შევიხედავ მეთქი და შევალე „ახ. მათრახის“ რედაქციის ჯურღმულის კარი. თითქმის ყველა გრძნეულ ძალას აქ მოეყარა თავი: ვის არ ნახავდით აქ: ეშმაკი, ქაჯი, მაჯლაჯუნა... ეშმაკსა და თავგვს კუდები გადაებათ ერთმანეთისთვის, თათები წაეკიდათ „შავი სტუდენტის ნივთისთვის“, მარსელიოზის ჰანგზე რაღაცას მღეროდნენ და თან მალაყებს გადადიოდნენ. ბელზებელიმც შეეწევათ ძალიან გამართეს და მეც, ორ მაშალ ეშმაკს, წყვილი კვერცხი ვუფეშქაშე...

ერთი ლა-მაგარი ციცარის კვერცხი დამრჩენოდა და მაგრად ვინახავდი ჩემ საუკეთესო მეგობრისათვის, მაგრამ ვხად რომ მოვდიოდი „შადრევანის“ რედაქციის განცხადებას წავაწყდი და კვერცხიც იმათ ვუთავაზე და ვუსურვე დღეგრძელობა.

კიდევ ბევრი დაწესებულება და საბატიო პირი დამრჩა უნახავი, მაგრამ ჯერ ერთი მისალოცი სა-

ჩუქრები შემომეღია და მეორეც კიდევ, — ბევრი ვიკითხე და სახლში არ დამხვდა, ყველა დებუნის საპროტესტოთ გამართულ კრებაზე გაკრეფილიყო, მეც დაღლილ-დაქანცულმა მოღამებისას, სახლისკენ პირი ვიბრუნე. ჩემ ბინას რომ მიუახლოვდი ხმაურობა და წყველა-კრულვა მომესმა. აჩრდილივით შევიბარე ოთახში, მაგრამ განა არ შემნიშნავდნენ და რაც მე მაშინ დღე დამადგა, ის თქვენ ღმერთმა გაშორეთ! მომდგნენ, ბატონო, ცოლი, სიდედრი, სიმამრი, ნათლის დედა, მზახალი, რასაკვირველია ჩვენი მეგობრეც დაესწრო და კიდევ ვინ არ გინდა და რა არ მაკადრეს: — შე პირშავო, სახლი არა გაქვს, კარი არა გაქვს, ოჯახი არა გყავს, რომ ყოველივე ღვთის ანაბარა მიგიტოვებია და, უბატრონო ინდოურივით, ამ დღესასწაულში სხვის კარის-კარ დაეხეტებო... ერთი რომ დაიღლებოდა, მას მეორე სცვლიდა და იყო ჯოჯოხეთური აურზაური... შე, მუთაქასებრ გარინდებულს და მობუზულს, შეკუმშული ხელები მუხლებს შუა მეკავა და, უმწეო ბასილასებრ, თვლების ქუთუთოებს დარცხენით ვახამხამებდი. ახი კია: სწორედ ჩემისთანა კაცზეა ნათქვამი: „მიდის მოდის გაბრიელი, — არვინა ჰყავს მადრიელიო!“. ვერც ვისმეს გარეშეს ვაამე და ოჯახური ცხოვრებაც ჯოჯოხეთად გადაქციე...

ფუი, ამისთანა ყოფას!..

გ — ი ახ — ე ლ ი.

სახ. განათ. სამინისტ. ახალი კურსი და ჩვენი საჭიროებანი

(ახ. „კლდე“ № 9).

იმ მავნე მოვლენებს, რომელიც მოჰქონდა და მოაქვს ჩვენთვის მიღებულ სწავლა-აღზრდის სისტემას და რომლებზედაც გვექონდა ლაპარაკი წარსულ წერილში დღეს კიდევ ერთი რამ ემატება. პუმანიტარულ გიმნაზიას ჩვენი საზოგადოება უმთავრესად იმიტომ ეტანებოდა, რომ იგი გზას უხსნიდა მომავალ სამსახურისაკენ, მოხელეთ ამხადებდა მას. დღეს ამ იმედს ფთა ძალიან შეეკვეცა. ჩვენს ახალგაზრდობას, განსაკუთრებით სამშობლოში, ადგილს არავინ აძლევს. დაწინაურებაზედ ხომ ფიქრიც შეუძლია. ისე რომ ამ თავის ჩვენის საზოგადოებისათვის უმთავრეს დანიშნულებასაც ვეღარ ასრულებს კლა-

სიკური აღზრდა და მეტად მძიმე და ცუდ მდგომარეობაში აყენებს მას. უმაღლეს სწავლა მიღებული ჩვენი ახალგაზრდობა იმდენად არის რუსეთში დარჩეს არსებობის უზრუნველყოფისთვის, ამიტომ იგი არამც თუ ვერ უსრულებს ერს იმ სამსახურს, რომელსაც საზოგადოთ ყოველივე ნასწავლი ნაწილი საზოგადოებისა ეწევა საერთო როგონულ ცხოვრების წინაშე, არამედ პირიქით სრულიად აკლდება მას, გადაგვარების გზაზე დგება.

ასეთ ყოფაში ჩავარდნილთა რიცხვი დღითიდღე მატულობს და დღესაც არც ისე მცირეა, რომ მაზედ ლაპარაკი არა ღირდეს. ამ სტრიქონების დამწერის დაკვირვებით, მის საუნთქვის რიტმით ქალაქში ყოფნის დროს, 60—65 პროცენტი კურს დამთავრებული ქართველობისა რუსეთში რჩებოდა; სამშობლოში დაბრუნებული 40%, 35% — მხოლოდ მცირე ნაწილს, ისიც თავისუფალ პროფესიის მიმდევართ, უხერხდებათ სამშობლო ქალაქებში მოწყობა, დანარჩენი ნაწილი კი, თუმცა კავკასიაში მოულოდბს ადგილს, მაგრამ ისეთ ადგილებში იგზავნება, რომ სრულიად ჰკარგავს კავშირს სამშობლო ცხოვრებასთან. ესეც რომ არ იყოს, როგორც წინა წერილშიაც გვექონდა გამორკვეული იგი თავის „მოხელეობის“ გამო სრულიად პასიურ და უსარგებლო ელემენტად ხდება ერისათვის.

ყველაფერი ეს ისეთი ცხადი და ხაგრძნობელია, რამდენად და ნატყებნ გზით სიარული შეუძლებელია ჩვენთვის. უნდა უარი ვთქვათ მიღებულ სისტემაზე და ახალი გზა გამოვინახოთ. მით უმეტეს, რომ დღევანდელი სამინისტროს კურსი ცოტად თუ ბევრად ჰბრის სკოლას და საშუალო განათლებას ცხოვრებისაკენ და ყოველ ნორმალურ სწავლა-აღზრდის დევიზი ხომ სწორედ ცხოვრებასთან დაახლოვება ვახლავთ. განსაკუთრებით ჩვენთვის უნდა ჰქონდეს დიდი გამომგზიზღებელი გავლენა ამ ახალ მიმართულებას, რადგან ჩვენზე დიდი მსხვერპლი ნორმალურ სისტემისათვის არავის შეუწირია, რადგან არც ერთი ერის პოლიტიკური და ეკონომიური ცხოვრება ისე არ მოითხოვს საჭირო ცოდნით აღჭურვილ, მოხელეობის ხერგელში გაუვლელ და მასადაამე სიმტკიცის მქონე, საკუთარ ძალაზე დაიმდებულს და სულით დამოუკიდებელს ელემენტს, როგორც მოითხოვს მას ჩვენი ცხოვრება.

რასაკვირველია, ჩვენ სიტყვებს ისე არავინ გაიგებს, რომ ჩვენ მომხრე ვიყუვთ ხვალვე სრულებით დაგვეტოთ რაც ჩვენ ქვეყანაში კლასიკურ კერძო და სახანო გიმნაზიები არის და მათ ნაცვლად

სხვა და სხვა სპეციალური სასწავლებელი გავხსნათ. ერთნაირი საჭიროება ჰუმანიტარულად აღზრდილ და განვითარებულ პირებში საზოგადო ცხოვრებას ყოველთვის ექნება, ექნება აგრძელებს შესაფერი ტიპი სასწავლებლისა, რადგან მათ არსებობაში თვითონ მთავრობა არის დაინტერესებული ამ გზით დარჩება საკმაო რიცხვი სასწავლებლებისა, რომელნიც სავსებით მოუკლავენ ყველა ქართველს რაიმე მიზეზით გამოწვეულს გადაჭრილს წყურვილს ჰუმანიტარულ სწავლის მიღებისას და ჩვენ საზოგადოებასაც ასეთ განათლების შექმნილ პირთა საკმარის რიცხვს მისცემენ. მაშასადამე ჩვენთვის სრულიად საკმარისი იქნება ის გიმნაზიებიც, რომელიც თვითონ მთავრობას აქვს დაარსებული და თავის ხარჯითაც ინახავს მათ. დაე, კლასიკურ სწავლის მიღების მოსურნე ქართველი წავიდეს ასეთ გიმნაზიებში, ერმა კი თავისი განათლების სისტემა სრულიად უნდა შესცვალოს! ჩვენ სრულიად ხელი უნდა ავიღოთ მინაგვარ სასწავლებლების განსახე და თუ შესაძლებელია ის სასწავლებლებიც კი რომელნიც უმთავრესად ჩვენის ხარჯით ინახება, სწავლის ფულის გადახდით გამოიხატება იგი, თუ საზოგადო სუბსიდიით — უნდა როგორმე სასურველ და ჩვენთვის სასარგებლო გზაზე დავაყენოთ, შევეცადოთ აღვზარდოთ ჩვენი ცხოვრების მიხედვით საჭირო ცოდნით აღჭურვილნი და სასარგებლო პირნი, მართალია, ჩვენი პოლიტიკური მდგომარეობა არავითარ გავლენას არ გვაძლევს, რაიმე ცვლილებათა შეტანისათვის უკვე არსებულ სასწავლებლებში, მაგრამ არც ისეთი უიარაღონი ვართ, რომ რაიმე შეგვლენის მოხდენა არ შეგვეძლოს.

მართალია, ქალაქის თვითმართველობა სხვის ხელშია, ერობა არავინ გვაღირსა, და მოკლებული ასეთ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს ჩვენ არა გვაქვს საშუალება ჩვენ სურვილს ახდელი და განსაზღვრული მიმართულების განსახიერება მივცეთ, მაგრამ ჩვენ მაინც შეგვიძლიან ჩვენი ქონებრივი შენაწირი და ხარჯი სწავლა-აღზრდის საქმეზე იქით მივხაროთ და ისეთი გზა მივცეთ, საითაც მოგვიწოდებს გონიერება და შეგნება ჩვენი საკუთარი სარგებლობისა. ჩვენი პროვინციის, გორის, თელავის, ხაშურის და სხვა მრავალი, კლასიკური გიმნაზიები ინახება უმთავრესად სწავლის ფულით და იმავე ქართველ საზოგადოებათა დახმარებით (ქალაქები და თ. აზნ.) მოსწავლეთა შორის კი სულ მცირედი 75 პროც. არის ქართველი, მაშასადამე მათი შემნახველი და მასაზრდოებელი ყოფილა ქართველი სა-

ზოგადოება, ის საზოგადოება, რომელსაც ასეთ უმაღლეს სამსახურს უწევენ ხსენებულ სისტემის გიმნაზიები. თუ ამ მოვლენას თავის გასამართლებელ საბუთად ისა აქვს, რომ შემსწავლელი სისტემის სხვა სასწავლებლის უქონლობის გამო აქ აღზარდოს შვილი, რომ იგი ახალი ტიპის სასწავლებლის შექმნაში სრულიად პასიუი და შეუძლოა, და ნება-უნებლიეთ მისდევს ერთბელ გატკეპნილს გზას, მეორე მოვლენას, რომელსაც ადგილი აქვს ჩვენს საზოგადო ცხოვრებაში, არამც თუ არავითარი გასამართლებელი საბუთი არა აქვს, არამედ წარმოუდგენელიც ხდება თავისი უსარგებლო და უნაყოფო ხარჯით. ჩვენ მხედველობაში გვაქვს ჩვენი საზოგადო დაწესებულებანი, რომელნიც მცირე ხარჯს არ ეწევიან ხსენებულ სასწავლებლებზე. მართა თბილისის გუბერნიის თავად აზნაურობა და ქალაქები ქართულის შემადგენლობით, ყოველ წლიურად ხარჯავენ კლასიკურ გიმნაზიებზე არა ნაკლებ 130 ათასი მანეთისა. დაუმატეთ ამ ფულს ის ხარჯი, რომელსაც ეწევა ჩვენი საზოგადოება ხელოვნებულ გზით და მაშინ ყველასათვის აშკარა იქმნება, რომ არც ისეთი საწყლები ვართ, როგორცა გვგონია. საერთოდ ისეთ ბიუჯეტს იძლევა ჩვენი სასკოლო გადასახადი, რომ იგი სრულ საშუალებას მოგვცემს შევიწახოთ საკმარისი რიცხვი სასწავლებლებისა და ისეთი სასწავლებლებისა, სადაც ბატონ-პატრონიც ჩვენ ვიქნებით და სადაც სწორედ ისეთი ცოდნის პირნი აღიზრდებიან, როგორიც ჩვენ გვინდა. ეს ხომ აშკარაა ქვეყნისათვის, რომ იმათ, ვინც ასე უწყალოდ დამდიდრდნენ ჩვენს ქვეყანაში, სიმდიდრე ხურჯინებით არ მოუტანიათ სხვაგანად, არამედ ყველაფერი აქ, ჩვენ საკუთარ მიწა-წყალზე შეიძინეს. შეიძინეს მით, რომ სწორედ იმ სიმდიდრეს მოჰკიდეს ხელი, რომელსაც ჩვენი განათლებული, მოჩინოვნიკე, საზოგადოება თავს აწებებდა. და აი დღეს ჩვენ უახლოვეს საჭიროებად და საკითხად, კიდევ ხაზს გავუსვამთ ამ მოვლენას, უნდა შეიქმნეს ისეთი განათლება, რომელიც ჩვენ ცხოვრების აღლოს აღებას, მის ბუნებრივ სიმდიდრის დამუშავებას შესძლებს.

ჩვენდა საბედნიეროდ სიმბტოშებს ასეთ მოქმედებისას უკვე ვხედავთ ამ უკანასკნელ ხანში და დღევანდელი მინისტრის საერთო კურსი ხომ უფრო იმედს გვაძლევს. ყოველივე ექვს გარეშეა, რომ ჩვენს სოფლებში დაწყებული მეტად საყურადღებო მოძრაობა, კოოპერატივების, წვრილი კრედიტის, მომხმარებელ ამხანაგობათა, მეურნეთა გაუმჯობე-

სების სახით, დიდს გამაცოცხლებელს და გამამხნევებელს გავლენას იქონიებს დაწყებულ მიმართულებაზე.

გავჩუმდებით ჯერ-ჯერობით იმ მოვლენათა შესახებ, რომელთაც პირდაპირი კავშირი აქვთ ამ მიმართულებასთან და მკითხველის ყურადღებას მივაქცევთ ჩვენის აზრით, ერთ დიდმნიშვნელოვან ფაქტზე, რომელმაც როგორღაც უყურადღებოთ ჩაიარა ჩვენი საზოგადოებისათვის. ეს გახლავთ ჩვენი ქართული გიმნაზიის საპედაგოგო საბჭოს გადაწყვეტილება — ისარგებლოს მკათათვის კანონით და კერძო გიმნაზიის უფლებებით და სწავლა ყველა საგნებისა ქართულ ენაზე შემოიღოს.

ეს გადაწყვეტილება ჩვენ დიდათ გვაკმაყოფილებს და გვამხნევებს. ყოველივე ეჭვს გარეშეა, რომ ქართული ენის გაძლიერება დიდ ცვლილებას განაცდევინებს გიმნაზიას და ჩვენის აზრით რადიკალურად შესცვლის მას. ბუნებრივი სიკვდილი მოვლის იმ განწყობილებას, რომელიც დამყარებულია დღეს გიმნაზიასა და მთავრობის წინაშე „სიმწიფის“ მოწმობის აღებისათვის და რომელიც ღრმა ტრაგიზმით და წინააღმდეგობით ავსებს გიმნაზიის ცხოვრებას. გიმნ. იძულებული იქნება დასტოვოს თავისი უფლება, ჩვენის აზრით მეტად მავნე დამცირე ფასიანი და სამაგიეროდ დანაკარგი სხვა მხრივ აინაზღაუროს: თავის სამეცნიერო ციკლში შეიტანოს გამოსადეგარი და ცოცხალი ცნობანი და მით სასარგებლო და გამოსადეგი მუშაკნი მოგვიმზადოს. სწორედ ეს გამოიყვანს იმ უნუგეშო მდგომიარობიდან, რომელშიაც დღეს არის ჩავარდნილი მთელის თავის ერთი ერთმანეთისათვის მოწინააღმდეგე ცხოვრებით: დიდი ხარჯი, დიდი იმედი, დიდი ჯიგარი და სიყვარული ჩვენი საზოგადოებისა გიმნაზიისადმი და სამაგიეროთ მეოთხე კლასიდან დაწყებული აუარებელი ხალხის გამოდევნა — საცოდავ და გამოუსადეგარ ტიპების გამრავლება, ან არაა და უკეთეს შემთხვევაში, საიუნკრო მასალის მომზადება, გადიდება სწავლის ფულისა და ამავე დროს საქველმოქმედო სადილებით კვება კლასიკურ აღზრდის გზაზე დამდგარ ბავშვებისა და სხ. | მაგრამ დაწყებული მიმართულება ამაზე წინ მიდის და აშკარა სახესაც იღებს. ამაზე შემდეგ.

სანდრო შვილი.

ბელგიური ანონიმიური საზოგადოება გვარწმუნებს, რომ ეს გარემოებანი და პირობები, რომელშიაც მას უხდებოდა ამ საქმის წარმოება, ხელს არა ეწეოდნენ სასურველად დაუქვნიანათ ტრამვას საქმე, რის გამოც დღევანდელად იგი თითქმის უარაღსრულებს საზოგადოებას.

ბ. ა. არდუთინსკი თავის მიხრია გვარწმუნებს, თუ ბელგიურ საზოგადოებაში იზარადა ამ საქმეზე, ეს მხოლოდ იმ განსაკუთრებულ მიზეზების გამო, რომელშიაც მას მოუხდა ამ საქმის წარმოება. ეს განსაკუთრებული მიზეზები უფიქრია: 1) საზოგადოებისგან დამოკიდებული მიზეზები, როგორც 1905 წლების საარეგულაციო ხანა; 2) ფულის საშინელი მძიმე პირობები და 3) უქონლობა ადმინისტრაციული გამჭრახვებ-უნარიანა.

საჭიროა ვიცოდეთ, მართლა აგვიტყობს ეს დამატებული მიზეზები, როდესაც ქალაქი აუცილებლად დაიწყებს ტრამვას წარმოებას, თუ შესაძლებელია ამ შემოდ ჩამოყვანილ მიზეზებს ზედ კადვ დაურობის სხვა დამატებული გარემოებანი, რაც ხელს უშლიან საქმის ნორმალურ წინსვლას? აი, ჩვენი ფიქრით, უმთავრესი საკითხი ეს არის და არა ის, სასარგებლოა საზოგადოთ ტრამვას წარმოება თუ არა, ან თუ რა ხრიკები უხმარიათ. ან ქალაქების თვითმართველობას, ან ტრამვას საზოგადოებებს რათა ერთმანეთი მოეცუებინათ.

ქალაქის თვითმართველობას დაუყვანებია ბ. ა. არდუთინსკისათვის მასალები შეუკრიბა ტრამვას გამოსუიღვის შესახებ. ბ. ა. არდუთინსკისაც დაუყვანია რუსეთის უკუდა ქალაქები და აი რა სასურველი ცნობები შეუკრიბია: 1) ადვისის თვითმართველობასი განუზრახვას ტრამვას გამოსუიღვა. ბელგიის საზოგადოებას მოუთხოვნია 28 მილიონი ფრანკი. ქალაქი არ დასთანხმებია ამ თანხის გადახდაზედ, რადგან მისი აზრით ეს ჯამში არ შეუბამებოდა ქალაქისგან გამოსვარიშებულ ტრამვას უფულ წლიურ მოგებას და ამიტომ შეუძლებელია მხოლოდ 19 მილიონი ფრანკი. ბერი დაუიდარბის შემდეგ ქალაქს უარი განუცხადებია გამოსუიღვაზედ და ბელგიის საზოგადოება წინასდებურად განუგრძობს ტრამვას წარმოებას; 2) გერც ქ. ხარკოს მოუხერხებია „კონკის“ გამოსუიღვა და ეხლა თურმე იმის ცდაშია, რომ რაიმე ხრიკებით აიძუდეს საზოგადოება „კონკის“ გამოსუიღვაზედ; 3) თურმე კიუვის თვითმართველობა ჩვენსაკე მდგომარეობაშია, იმასაც უნდა გამოისუიღოს, რადგან, როგორც ისინი თურმე აზარაშობენ, 1924 წლისათვის, თუ საქმე კარგად წავიდა, წმინდა შემოსავალი 5 მილიონამდე ღარჩება (კარგად დააკვირდით, მკითხველო, რომ ეს მოგება ნაზარაუდებია 1924 წ. და სწორეთ მოგახსენათ რად არის ამორჩეული ეს წელიწადი ან რა ფასი აქვს

F 659

ინ-ბანი.

ტრამვას გამოსუიღვის გამო

საკითხი ის კი არ არის სასარგებლოა ტრამვას წარმოება, თუ არა? სასარგებლოა რომ არ უფიქროს, ხომ არაფერ მიკიდებდა ხელს ამ საქმეს, — არამედ განსათვალისწინებელია და ასაწონ დასაწონაფია ის გარემოებანი და პირობები, რომელთაც ხელი უნდა შეუწყონ და უზრუნველ ჰქონს სარგებლიანობა ასეთი რთული წარმოების როგორც არის ტრამვა.

ასეთი ცნობებს, ვერ მივხვედრავართა) 4) ქ. მასკოვის
 რი კონცესიონერი ჰყავს: პირველს თავის წმინდა
 შემოსავალი უნგრარიშია 485,131 მან.; რაც ქალაქს
 უნდა ეხად კონცესიის ვადამდე. ქალაქს ეს მოგება გაზ-
 ვიადებული სჩვევია: როგორც შემოსავალი, ისე გასავა-
 ლის ჯამებში ბევრი ისეთი შემოსავალი და დანახარჯები
 აღმოაჩინეს, რაც არ უნდა ეფუძლიყო ანგარიშში შეტა-
 ჩილი; ამ რიგად ქალაქმა წმინდა შემოსავლის ჯამი შეა-
 მთავა 408,573 მ. საზოგადოებას აუჩქარა და დაუთმო
 და ბოლოს საზოგადოებას თვისი გაიტანა მეორე საზო-
 გადოება თვითონ ეხვეწებოდა, შეისუიდეო ახალი საქმეო
 და იმასთანვე მორიგება გაათავა ქალაქმა; 5) ბევრი და-
 ვიდანობა გადახდებია ქ. პეტროგრადს. საქმე გაურჩევი
 საოჯგო სასამართლოს, ორჯერ პალატაში ეფილდა საქმე
 და ორჯერაც სენატში. ბოლოს და ბოლოს ქ. პეტროგ-
 რადს უნდა გადაეხადნა ხაფიფად 480 ათასი მან., 548
 ათასი მან. წლიურად, გარდა ამისა ერთდროულად, კიდევ
 ზედმეტი უნდა გაეღო 1.700,000 მან. მიუხედავად
 ამისა, ბრძანებს ა. არდუთინსკი, ძირითადი სადავო კით-
 ხები ბოლოს და ბოლოს ქალაქის სასარგებლოდ გადას-
 წვდოა და ეს გარემოება ძალიან ახარებს მას და საგუ-
 ლისხმიერად მიანხია ჩვენთვის. აი თურმე რა ეფილდა
 ეს ძირითადი სადავო კითხვები: 1) აქვს თუ არა ქალაქს
 გამოსუიდევის უფლება; 2) გამოსუიდევისთანავე მოელი
 საზოგადოების ინვესტიარი უნდა გადავიდეს ქალაქის ხელ-
 ში უსასუიდელოდ თუ არა; აქვს თუ არა ქალაქს გამოს-
 უიდევის შემდეგ უფლება იმ მოგებაზე, რომელიც მას
 დარჩება წარმოებიდან. ერთხელ თურმე პალატამ ამ
 კითხვებზედ უარყოფითი კარდაწვევები გამოიტანა.
 მეორედ კი ქალაქს მიანიჭა ეს უფლება.

ბ. ა. არდუთინსკიმ იმატომ მიანქნა ჩვენი უფრად-
 ლება ამ კითხვებზედ, რომ მას ის კი არ აინტერესებს,
 თუ როგორ უნდა აწარმოეთ ეს საქმე, რომ ქალაქმა
 არ იზარალოს, არამედ იმისი უშიანი, ვაი თუ ეხლაც,
 ისე როგორც ერთხელ დაეძრო: ჩვენ ქალაქს, ვინმემ
 ხელი შეგვიშალას და გამოსუიდევის უფლება ჩამოგვართ-
 ვასო. თორემ ბელგიის საზოგადოება, პირიქით თვითონ
 შეხვეწება გამოსუიდეოთ, ოღონდ კარგი სასუიდელო მო-
 მეციოთ.

იმ სადავო კითხვას კი რომელიც შეეხება წლიურ
 გადასახადს ბ. ა. არდუთინსკის თავისებურად აფიჩეებს,
 ამ კითხვის გამოსუიდევის ხელი არ უნდა შეგვიშა-
 ლოს, რადგან სენატის გადაწვევით, ეგ სადავო კით-
 ხვა — თუ რა უნდა ვიგულისხმოს წმინდა მოგებათ და
 ამისა დაგვარად რა გადასახადი უნდა აძლიოს ქალაქმა
 ბელგიის საზოგადოებას — შემდეგში სასამართლო გან-
 ჩევსო, სადავო კი ძალიან საგულისხმიეროა; საზოგადოე-

ბის ანგარიშით ქალაქმა უნდა იხადოს 16 ხაზიანი წლის
 განმავლობაში 448 ათასი მანეთი, ქალაქის ანგარიშით
 და მხოლოდ 77 ათასი მანეთი.

ერთიც ვნახათ სასამართლომ ბელგიის საზოგადო-
 ების სასარგებლოდ გადასწვევითა. ^{ქალაქს შემოსუიდევის ეს}
 მოხდეს? აგერ ქ. პეტროგრადმა ერთხელ, როგორც ბ.
 ა. არდუთინსკი მოგვითხრობს, ვერ გაიმარჯვა ისეთ ხა-
 თელ კითხვაში, როგორიც იყო გამოსუიდევის უფლება
 ხათლად ადვიარებულ ხელშეკრულებაში. რა გასაკვირალია
 ამის შემდეგ რომ ქ. აბილისმა წაავსოს სადავო საკითხი
 წლიური გადასახადისა მისინ რა ეშველება? რა წაროდ-
 გან უნდა აძლიოს ეფილ წლის და 16 ხას. წლის გან-
 მავლობაში ზედმეტი 370 ათასი მანეთი ბ. ა. არდუ-
 თინსკი გვარწმუნებს, ქალაქი უთუოდ გაიმარჯვებს ამ
 სადავო კითხვაში; მიუხედავად ამისა, მაინც სიფრთხილე
 გვმართებს, რომ ბრძოდ არ მივეპურათ მის წმუნებას,
 რადგან ჩვენ ვიცით, რომ იგი კატაციებული მოძიჩეა
 საოჯახო წესით შეურბობისა ეფილ საქალაქო წარმოე-
 ბაში და ასეთი კატაციებული ადამიანი ხშირად უნებლიედ
 თვალსა და უურს არიდებს, რაც მის მისწრაფებას ეწი-
 ხაღმდეგება.

მაგრამ ვსთქვათ, სასამართლომ მიუდგომლად გა-
 დასწვევითა სადავო საკითხი და მიუხედავად ბელგიის საზო-
 გადოებას თავისი კუთხილია. ამ შემთხვევაში ტრამუვის
 საქმე სხიოთათ არ იქნებოდა ქალაქის ხელში, თუ მისი
 წარმოება წარმადურ პირობებში იქნებოდა და ქალაქის
 გამგეობაც საჭირო ცოდნასა და უნარს გამოიჩინდა ამ
 საქმის წარმოებაში. სამწუხაროდ დეკანდლამდე ჩვენ ქა-
 ლაქის თვითმართველობას, არც წარსულში და არც უფ-
 რო აწმუომი. არც ერთი საქმე არ უწარმოებია ისეთ
 წარმადურ პირობებში, რომ მის დაწვებულ საქმეს—
 უნარი და საქმიანობა ეტყუაბოდეს—თვალსახინო ჩაყოფი
 გამოეღას. ამიტომ ჩვენ ვგვგობთ ისეთი რთული საწარ-
 მოვო საქმე, როგორც არის ტრამუაი, ჩვენი თვითმართ-
 ველობა ჯეროვან წესით წაიკვანოს.

ეს მარტო ჩუმა გვრძო აზრი არ არის: პირველად
 იგი აქ წარმოსთქვა, გამგეობის წევრად ჩამყოფ-
 მა ბ.მა ნ. არდუთინსკიმ, როელმაც პირველად
 შეიტანა წინადადება ტრამუვის გამოსუიდევისა ბ. ა. არდუ-
 თინსკი გადაჭრით ბრძანებს: ქალაქის თვითმართველობა
 ამ საქმეს ვერ აწარმოებს ისე, როგორც მას აწარმოებენ
 საქმეში გამცდილი ბელგიელებიო. რომ ზარალიდ ნ
 დაზღვეული ეოთალოუო ჩვენი ქალაქი, იგი ურჩევდა გამ-
 გეობას, რა წამს გამოყოფიოთ, იმ წამსვე გადაეცოთ სხვა
 მოიჯარადრეს, თუნდაც უფრო მეორე გადასახადით, ვიდ-
 რე ტრამუვის შემოსავალი იძლევაო. ამასთანავე დაძინს:
 ქალაქს რომ შეძლება ქვინდეს დაჭოროს ის ზარალი,

რაც მას უკმაყოფილოდ უოჯელ წელს მოეგო თუ რომ ტრამ-
ვაის თვითონ წარმოებს, მაშინ რასაკარგულია, მომხრე
ვიქნებოდე, ტრამვას წარმოება ქალაქის ხელში უოფი-
ლიყოფო.

აღბად იმატომ ამბობს ამას ბ. ნ. არდუიანსკი,
რომ თავის შეკობარს ბ. ა. არდუიანსკის არ აწეინბოს;
თორემ სხვა რა აზრი უნდა ჰქონდეს ასეთ განცხადებას!

მაგრამ, უკატრავად ხუ ვიქნები ბ. ნ. არდუიანსკი-
სთან, და ვიტყვი, რომ იმაზე ადრე კიდევ სხვებს უა-
ქვამთ, ტრამვას: საქმის წარმოება ისე ადვილი საქმე არ
ყოფილა როგორც ბ. ა. არდუიანსკის წარმოდგენა.
ეს აღბად თვით ბ. ა. არდუიანსკისაც გაუვლია, მაგ-
რამ ამხარ ცნობების შეკრება. რომ მის პროგრამაში არ
შედიოდა! ასეთი ცნობების განხილვა გწინა დღე
გებოდა ჩვენი ქალაქის თვითმართველობის სურვილს და
მისწრაფებას და აგი ამიტომაც აუხვევია გვერდი.

მე ძინდა გავახსენო ბ. ა. არდუიანსკის ის სტა-
ტისტიკური მასალები, რომელიც დიდი ხანა არ არის
რაც გამაქვეყნა აქნის ბიულეტენიკურის პროფესორმა
ბ. მასლოვმა. მართალია ეს ცნობები გერმანიის ქალაქებს
შეეხება თვით ავტორიც ამ სტატისტიკურ ცნობებისა გერ-
მანულია; ერთიც და მეორეც დღეს როგორცაც ახერხად
აღებულა; არც მე გაუგებდა ამ წყაროზედ მითითე-
ბას, რომ ჩემზედ წინა დიდი ქებით არ მოქსენიანს
რუსეთის საფინანსო აკტის ბ. საფალოების, რომელმაც
ამ სტატისტიკურ მასალას თავის დროზედ ვრცელი წე-
რილი უძღვნა უფრო „Economete luncis“-ში.

აი რას მოგვითხრობს იგი: იყო დრო (ჩვენ ქალა-
ქისათვის კი ეს დრო ჯერ არ გასულა) როდესაც უკლა
ქალაქების თვითმართველობა და დახებით მაისწრაფოდენ
საქალაქო წარმოებათა მუნიციპალიზაციისაკენ. ასეთმა
მისწრაფებამ გამოიწვია ქალაქების საშახელი დაჯალა-
ნება. მოლოდინი კი იმ მოგებისა, რომელსაც ამისგან
გამოელოდნენ არ გაუმართლდათ: ისეთი სრული წარმო-
ება, როგორც არის ტრამვას საქმე სხვახარისხი ბატრო-
ნის ხელს საჭიროებდა.

მოუგანილია რამდენიმე ცნობები ტრამვასისა,
რომელთაც ქალაქები აწარმოებდენ. ამ რიცხვში ტრამ-
ვასის შემოსავალი მხოლოდ ძლიერ-ძლიერობით ფარავს თურ-
მე სექსმლუარტაციო ხარჯს. დანარჩენი 27 ტრამვასის მე-
მოსავალი ხარჯებს ვერ ფარავს და წარაღს აძლევს ქა-
ლაქებს, რომელიც ამის გამო დიდ გასაჭირში ჩავარ-
დნენ. მერე რა არის ამ წარაღის მიზეზი? ამის მასხის
იძლევიან სხვა და სხვა ქალაქის თავების მოხსენებანი,
რომელნიც დამახასიათებელი არიან გერმანულ საზოგადო
მოდერნთა რაინდულ გუდახდილობისა სიმართლის ძიე-

ბაში, რასაკვირველია, ასეთი რაინდობის ჩვენ ვერ მოვ
სახოვო თბილისის დღევანდელ ქალაქის გამგეობას,
მაგრამ მე ვურჩევ უკლა ქრთველს ხმოსახს გადაიით-
ხოს ეს მოხსენებანი, რათა უკლა ადვილად მიხედეს იმ
გუდას აღმშოფოთებელ სინდისის ^{ქალაქის} ^{გამგეობის} ^{წინაშე} რომელმაც
ერთხელ ბ. გ. ვურულიც კი აიძულა საჯარო პროტეს-
ტით გამოსულიყო...

ტრამვასის საქმის წარმოება ქალაქის თვითმართვე-
ლობის ხელში! როგორ გეგბათ უარი ეთქვას იმ გავ-
ღენიან ხმოსახს, რომელსაც სწავლია უსაქმოდ დარჩენილ
თავის ძმასწულს ინჟინერის ალაგი მისცე! ან რას
იზამთ როდესაც ტრამვასის გამგეთ ასახელებენ მეორე
გავღენიან ხმოსახს, ან მას ხათესავს, რომელსაც თავის
სიცოცხლეში უბრალო საქმეც კი არ უწარმოებია! რო-
გორ ეტყვიოთ უარს იმ ასის თუ არას სხვა ხმოსახს,
რომელთაც უნდათ თავ-თავიანთ ხათესავებს თუ მეგობ-
რებს ჯამაგარიანი ალაგებია აღმოუჩინან, და ამხარ მი-
რამბებში შეჩეუდნა ინჟინერებმა, დირექტორებმა და
მოსამსახურებებმა, როგორ გეგბათ რომ აწარმოებინ ისე-
თა როდესაც საქმე როგორცაა ტრამვასის საქმე?

აი, მოკლედ რომ მოვჭრათ, შინაარსი იმ რამარ-
ტებისა რომელიც საუბრებით არის მოყვანილი ბ. მასლოვის
წიგნში. ასეთ ბარბებსში უხდებოდა მუშაობა ტრამვასის
იმ ქვეუბანში, სადაც საზოგადოებრივი ინტერესების შეგ-
ნება, უკატრავად ხუ ვიქნები ჩვენ ხმოსახსთან, უფრო
მალა წერტილზედ სდვას, ვიდრე დალოცვილ ჩვენ
ქვეუბანში, სადაც ტენიკა უფრო განვითარებულია, სა-
დაც ტენიკოსები და მტოდნე საქმეში, გამოცდილი ბი-
რები უხვად მოიპოვებია. მერე, რა გზას დადგომიან
ამ ქვეუბანში ქალაქების თვითმართველობაზე ხუ თუ
ისევ ძველ წესს დაადებოდნენ და არ სჯდინენ ისეთ
კომპინაციის განხორციელებას, რომელსაც შეუძლია გაუმ-
ჯობესება ამ სარგებლიანი საქმის წარმოებას ბირობებისა
რავი დარწმუნდნენ ქალაქს არ შეუძლია ეწარმოებინა ეს
საქმე ზემო ხსენებულ ხელშეშლელ ბირობების გამო.
მასსადაც ქალაქებს ხელი უნდა აეღოთ აღმინისტრაცი-
ზე და საქმის გამგებლობა გადაეცათ ისევ მათთვის, ვინც
მეტეს გამოცდილებით და უნარით განაგებდა ამ საქმეს
ე. ი. ისევ სააქციონერო საზოგადოებისათვის, მხოლოდ
რად მოკება და საქმის ბატრონობა ხელიდგან არ გე-
მოსცლიათ. თვით ქალაქები გამხდარიუნენ აქციონერე-
ბათ. ამხარად ქალაქებმა მოიწვიეს კერძო კაპიტალები
საქალაქო მუერნებობაში—იმ ბირობით კი რომ ამ უკა-
ნასკნელთ ეძლეოდათ სრული ავტონომია საქმის საადმი-
ნისტრაციო ხაწილში.

ამხარია ახალი წესი მუერნეობისა. არამც თუ რამ
ისე ახალი ყოფილა. მას უკვე 15 წლის ბრატოკა აქვს

გერმანულ ქალაქებში და შედეგად მეტად ნაყოფიერი გამოდის. ჩვენს ჩვენის მხრით დაუმატებთ, რომ ასეთი წესი წარმოების დადი ხანია რაც შემოღებულია ბელგი-შიაც ეგრედ წოდებულ Tramways et chem. de f. vicin. კაპიტალისტურად.

ჩუ თუ ეგულა ასეთი მასალების გაცნობა მეტი იქ-ნებოდა ჩვენი ქალაქის სმოსნებისათვის. ასეთი მასალები მოსახლებლად ხომ არც ხარჯი და არც მოკზაერობა არ დასჭირდებოდა ბ. ა. არდუთინსკის. მაგრამ ჩურცი მას ვიფიქრებთ, რომ ბ. ა. არდუთინსკის არა სტოდ-ნოდეს ამ მასალების არსებობა. მან ეგულაფურა კარგად იცის; მხოლოდ ის სამართლიანად იფიქრობს, რომ თვით ხასიათი შეურნეობისა, რომელსაც იგი და მისი მომხრე-ნი აწარმოებენ ქ. აბილასში, სრულად შესადარებელი არ არის სხვა ქალაქების შეურნეობასთან.

ეგულგან საქალაქა შეურნეობას საფუძვლად უდევს მტხარებთა კეთილ დღეობა, თავისი შირდაზიარი დანი-შხულება იგი უნდა აკმაყოფილებდეს მტხარებთა საჭი-რებებს და აძლიერებდეს ქალაქის სახსარს ათასგვარ საკულტურ დაწესებულებათა გასაძლიერად.

პრესის სიხარული ტრამუაის გამოსეიდვის გამო. ჩვენს კარგათ გვესმის საზოგადოებრივი მნიშვნელობა საქალა-ქა წარმოებათა მუნიციპალიზაციისა,

ქართული
ბიზნისი

ტვზრელი.

სევესტოპოლის დებეშის გამო

წარსულ ნომერში ჩვენ მოყვანილი გვექონდა დებეშა „სევესტოპოლიდან“, რომლის უმგვანმა ინ-სიციუციამ მთელი ქართველობა ააშფოთა და ერთ-სულლოვანი პროტესტი გამოიწვია. ჩვენ იძულებულ-ნი ვართ დღეს მოვიყვანოთ მეორე დებეშა იმავე სააგენტოსი, გამოწვეული ამ პროტესტით და პატა-რა განმარტება მიეცეთ უკანასკნელი დროის ამბებ-სა...

(Через петрогр. телегр. агентство).

ПЕТРОГРАДЪ. 10-го марта. Петроградское телеграфное агентство, опубликовавая телеграмму от 4-го марта из Севастополя, передающую донесение германскаго эмиссара из города Вице, предполагало, что всёмъ будетъ ясно, что заключающіяся въ ней свѣдѣнія представляютъ интересъ, какъ образецъ постоянныхъ пріемовъ, къ какимъ прибѣгаетъ германская дипломатія, стремящаяся всюду вносить смуту и раздоръ. Благодаря горячему патриотизму грузинскаго населенія эти пріемы не удались и сама жизнь блестяще опровергла всё нѣмецкіе расчеты. По этимъ соображеніямъ петроградское телеграфное агентство и не считало нужнымъ сопровождать опубликованіе этой телеграммы какими-либо комментаріями.

რს

ფინანსიურ პოლიტიკასაც აწარმოებს ჩვენი ქალაქის თვით-მართველობა ეს დღეს ეგულასათვის დღესათვის ნათელი უნდა იყოს და ამიტომ უფრო გვეკვირვებს ქართული

სინამდვილე კი იმაშია, რომ პოლიტიკაში მეფობს იმ ანდაზის სული რომელიც ამბობს: „სიკეთისათვის სიკეთე არავის უქმნიაო“.

ომის დაწყებიდან ქართველი ახალგაზრდობა მთლად გაიხვეტა, მობილიზაციამ საქვეყნოდ დაამტკიცა რომ რუსეთში მოსახლე ერთაგან არავინ ისე გაბედულად და წარმოიდგინეთ, — მხიარულადაც არ შეხვდა ომს, როგორც ქართველობა; გაიღო მსხვერპლი, რამდენიც გაეღებოდა მის ხელმოკლე ბიუჯეტს და მაინც ჰაერში მუდამ ტრიალებს რაღაც უნდობლობის. რაღაც ეჭვების სუნი, რომლის გადევნებას მუდამ იქით მივყევართ, საცა თავიდანვე დაიწყეს ინსინუაციები „სტამბოლის ხაჩაგოვებიდან“. უკანასკნელი „დოკუმენტი“ „სევასტოპოლიდანაც“ იქაა შეთხზული, იმ ბანაკში, საცა მუდამ სცდილობენ სხვისი სახელის, გატეხით თავისი გაიკეთონ. მაგრამ ტყუილს მოკლე ფეხები აბიაო, ნათქვამია, და ყოველთვის გამომუდავნდება ხოლმე ასეთი ხრიკები.

ჩვენი სავალალო მხოლოდ ის არის სწორედ, რომ ყველას ფეხის წამოსაკრავი ჩვენა ვხდებით და უბრალო ქორი, შეთხზული დებეშა და სხ. ხდება საკმარისად, რომ ჩვენი თავმოყვარეობაც შეილახოს, რომ დიდი ენერჯია გვახარჯვინოს ინსინუაციების გასათანტავად და ყოველთვის ზედმეტად გვაფიცოს იმ ერთგულებაში, რომელსაც სხვებზედ მეტად ვიჩენთ.

ჩვენის ღრმა რწმენით, ჩვენ ერთხელ და სამუდამოდ უნდა მოვითხოვოთ, რომ ალიაგმულნი იყვნენ ჩვენი მტრები და არ შეეძლოთ არც პირებს, არც რომელიმე ჯგუფებს ქართველი ერის შესახებ პოლიტიკური ჭორების გავრცელება.

ჩვენი მოვალეობაა ღირსეულად დავიცვათ ჩვენი თავი ჭუჭყიან ინსინუაციებისაგან და არა ავღაფლავდეთ ხოლმე მართო იმ შემთხვევებში, როდესაც ბნელი ძალები გამოუშვებენ მორიგ ცილისწამებას, „კიდევ ერთი დოკუმენტი“ სახელით. ომი ჯერ არ გათავებულა, პოლიტიკური ზრახვანი ათასი ავანტიურისტებისა ვერც მალე არ გაქრება და ზედმეტად ენერჯიის ხარჯვად ნიგვანია მთელი ერისაგან პროტესტების და უკმაყოფილების გამოცხადება, ამისათვის არსებობს სახელმწიფო ძალა, რომელიც ვალდებულია ჩვენც ისე დაგვიცვას, როგორც

რუსეთის ყველა სხვა მოქალაქენი და ვიგინდარების სათრეველად არ გახადოს ჩვენი პატიოსანი სახელი. აი საით უნდა მივაპყრათ ჩვენი ყურადღება და ჩვენი ოფიციალური დაწესებულებანი ვალდებულნი არიან განახორციელონ ესა სანამ ამ მხარეს არ მიექცევა ჯეროვანი ყურადღება ვისთვისაც ჯერ არს, იმ დრომდე ჩვენ გარანტია არ გვექნება, რომ ყოველ კვირა არ გამოცხვება თითო რამ ჭორი, რომელიც გადაგლახავს დაბალი ღობესავითა.

ჩვენ კი უნდა დავუმტკიცოთ ქვეყანას, რომ ქორი წარმავალია, ერის ერთქმნილი სული და საქმენი კი აქ დარჩებიან. ქართველი ერი არასოდეს არ დაივიწყებს ისტორიის მიერ მინდობილ მისსიას და ყოველთვის შესძლებს თავისუფლად ჩამოირეცხოს ის ჭუჭყი, რომელსაც ხელთათმანად აცმევინ ვიგინდარას ჭუჭყიანი ხელები!

რ. გ.

წმინდა ანდერძი

ძნელი წარმოსადგენია ისეთი ღირსეული დაგვირგვინება დიდებულ მოღვაწეობისა, როგორც ეს დიდებულმა ქართველმა აკაკიმ მოიმოქმედა. მისმა ანდერძმა ქართული ხალხური პოეზიის შესახებ — დიდს ეროვნულ საქმეს ჩაუყარა საძირკველი. თავის მდიდარ და ნაყოფიან ცხოვრებაში მცირედი ძალა და ნიჭი არ შეუღლეია განსვენებულს ამ საქმისათვის და უკანასკნელი სურვილიც, უკანასკნელი სიტყვა მომაკვდავისა, რომელიც წმიდა და გაუტეხავი უნდა იყოს ყველა ქართველისათვის — იყო დიდი ზრუნვა ამ ხალხურ შემოქმედებაზე. ესეც რომ არა ყოფილიყო, თვითონ აკაკის შემოქმედება ისეა ჩართული ხალხის შემოქმედებასთან, ისეთის ძლიერის კავშირით არიან ისინი შეზოჭილნი, აკაკი ისე ახლო განიცდიდა ხალხის, თავისებურის სილამაზით და მომხიბვლელობით საცხე, მსოფლმხედველობას, ლაპარაკობდა მისის ენით და ხალხის შემოქმედებამ ისეთი საკუთარი გამონასახი ჰპოვა აკაკის შემოქმედებაში — რომ ეს ყველასათვის ცხადი უნდა ყოფილიყო და უთქმელადაც ყველას უნდა გვეცოდნოდა, რომ საუკეთესო ძეგლი დიდებულისა იდამიანისა სწორედ ამ, მისთვის ძვირფას და ერისათვის კი კულტურულ ცხოვრების ფუძის, მოვლა პატრონობა უნდა ყოფილიყო.

ხალხური შემოქმედების მნიშვნელობა ცხადია ყველასათვის, მერე ისეთი შემოქმედებისა, რომე-

ლიც საუკეთესო თვალმარგალიტათ გამოჩნდება უგანათლებულეს ყრის კულტურულ საუნჯეშიაც კი და როგორც არის ქართველი ხალხის სულიერი შემოქმედება. ერთი დიდი დანაკლისი ჩვენის ცხოვრებისა გახლავთ ის, რომ ჩვენ არ ვიცნობთ ჩვენს წარსულს, მის მომხიბვლელ და ღრმა შინაარსით სავსე სულიერს საუნჯეს, არ ვიცნობთ, არ გვიყვარს იგი, ვერ ვამაყობთ მითი, ვერ ვიმსჭვალეებით მისდამი პატივისა და თაყვანის ცემით და ამით შეუდრეკელათ ვერ ვიბრძვით მის შელახვის წინააღმდეგ, ეროვნულ მიმართულებას გარკვეულ და სწორე გზას ვერ ვაძლევთ, ღირსეულ პატივისცემას სხვისგან ვერ ვთხოვლობთ, შესაფერ აწმყოს და მომავალს ვერ ვუმზადებთ.

ერთი მაშინა სდგას საღ ეროვნულ გზაზედ — თუ იგი ამაყია თავის წარსულით, იბრძვის მის შესაფერ ხვედრისათვის მომავალში! და აი ამ დიდი საქმის პირველი ნაბიჯი, წარსულის და მის სარკის, ხალხური შემოქმედების გაცნობა, მოვლა პატრონობა არის.

თუ დაჰკარგა ერმა ეს განძი — მას დაკარგული აქვს ფუძე და დედა თავის ეროვნულ ცხოვრებისა, ეროვნულ ლტოლვილებსა და მისწრაფებისა. არას ღროს ისეთი საფრთხე ხალხურ სულიერ განძს თავზე არ დასტეხია, როგორც ამ ჩვენ დროში დაატყდა.

ამისათვის უფრო ღრმა მნიშვნელოვანი ხდება უკვდავი მოხუცის სურვილი და გვაძალეებს ვწყობრათ შევკავშირდეთ იმ საზოგადოების გარშემო, რომელსაც დააკისრა აკაკიმ ეს დიდი საქმე, ყველამ თავისი წვლილი შევიტანოთ, დახმარება გავუწიოთ და მით დიდი ეროვნული საქმე ღირსეულად შევასრულებინათ ჩვენს ისტორიულს და ეთნოგრაფიულს საზოგადოებას, მოანდერძეს დიდებული ადამიანის დიდებული სურვილი. ა. ძნელი მაგრამ სამადლო და საპატიო საქმეში ერის სიამაყის, სათაყვანებელ მოხუცის პატივისცემა ჩვენი გამამხნევებელი იქნება და ღირსეულ წინამძღოლობასაც გაგვიწევს იგი!

ამ საქმეს დაჩქარება უნდა, რადგან, როგორცა ვთქვით, სწორედ ეხლა მოელის ჩვენს ეროვნულს შემოქმედებას დიდი ხიფათი და უკუღმართ გავლენას ასეთის ხიფათისას უკვე განიცდის იგი. მმუსრავთ თემურს და შაჰ-აბაზს ისეთი მუქარით არ შემოუტევიათ ეროვნული ნამოღვაწარისათვის, რა მუქარითაც ახალი ცხოვრება ეპყრობა მას. დღევანდელ ცხოვრებას, შრომის გამოცვლით, ელექ-

ტრონით და ორთქლით თავისი გემოვნებანი და აზროვნება შეაქვს სოფელში. აღძრული და აჩქარებული ცხოვრება ავიწყებს ჩვენს გლეხს ძველს, ახალს, საერთო ნიადაგზე ადგილსაყენებულს, აწვდის, შლის ეროვნულ მნიშვნელობის ინდივიდუალობას. ვინ შეამჩნევს, თუ როგორ გამოდგება „შქვიტინა“ „ბუზიკამ“ (გარმონი) ჩვენი ეროვნული საკრავები? ვინ ამჩნევს, რომ იქ, სადაც მანქანებით დაიწყეს მუშაობა ძველი სიმღერა აღარ ისმის, ძველი, ხალხის შეხედულობის გამომხატველი სიტყვები აღარ ისმიან? „მაღალტილკაზე“ და სამკალ მანქანაზე — ჰოროველას და ჰოპუნას და მათში ჩაქსოვილ ჩვენ სოციალურ ცხოვრების გამოხატვას — ადგილი აღარა აქვთ. მაღალტილკა და მანქანები საჭიროა ჩვენი არსებობისათვის, სიმღერების, ძველი ლექსების მოკრება, პატრონობა საჭიროა ჩვენი ეროვნული ცხოვრებისათვის, ჩვენი ეროვნული ინდივიდუალობისათვის.

შ—ძე.

კახეთის რკინის გზა

შემთხვევით მომიხდა კახეთში წასვლა ახალი რკინის გზით და იმ აღფრთოვანებამ და თავგამოდებამ, რომელსაც იჩენდა ჩვენი ჟურნალი ამ დიდი საკითხის გადაჭრის დროს — ცოტა არ იყოს ყურები ჩამოყარა. მართალია ჯერ მხოლოდ „დროებითი“ მიმოსვლაა და მაშასადამე ბევრი ნაკლი გამოსწორდება, მაგრამ მაინც ეტყობა ზოგიერთ მხარეს თავიდანვე არანორმალური მსვლელობა. ჯერ ერთი ყოველ ახალ გზაზედ სკდილობენ შემოიღონ ყოველგვარი გაუმჯობესებანი, რადგან თავიდანვე ეს ნაკლებ ხარჯს იწვევს, ვიდრე შემდეგი შეწორებანი; კახ. რკ. გზას კი არაფერში ატყვია უკეთესობა. პირიქით ვაგონები ისევე პატარა და მოუწყობელია, როგორც ამიერ კავკასიის სხვა რკინის გზებზედ. მოკლე და ვიწრო საჯდომსაწოდები, იგივე მბჭურთავი განათება სანთლის ნაწვევებით და სხ. და სხ. გზის ფასი ნაკლები კი არა — მეტია „დილიქნისაზედ“ და ამასთან დროსაც იმდენს ანდომებენ, როგორც „დილიქნები“. ყოველ სადგურზედ უნაყოფო და უაზრო „მანევრები“, ყველგან „უფროსებისათვის“ პრივილეგიები და სხ. აორკეცებენ დროსა. ჩვენ, მაგ., ხუთი საათის მაგიერ, თელავში მივედით რვის ნახევარზედ, ახლა სადგუ-

რიდან ასვლა თელავში ერთი საათი და ერთი მანეთი ფასი—და თქვენ იძულებული ხართ იფიქროთ: დაილოცა ისევ ძველი „დილიჯანიო“.

მაგრამ ამ წვრიმალეებს უფრო დიდი ნაკლიც მოსდევს: მთავარი ძარღვი შემოსავლისა—საქონლის ზიდვა, სრულიად მოუწესრიგებელია და უფრო ძვირად ჯდება, ვიდრე ძველებურის წესით. ჯერ ერთი რაღაც „საინჟინრო მეცნიერების“ მოწყალეებით, არც ერთი სადგური არ არას მოქცეული სადმე სოფელში, არამედ ყველგან დაშორებულია დასახლებულ ადგილებს—ეს რასაკვირველია აძვირებს და მომავალშიაც ძალიან გააძნელებს საქონლის მიტანას რკინის გზაზედ. ახლა მიტანილი საქონელი რამდენ ხანს უნდა ეყაროს სადგურზედ—დამოკიდებულია ყოველი მოხელის სურვილზედ და ეხლავე გვესმოდა საჩივრები: მოხელეებმა ახალი წყარო იპოვეს შემოსავლისა: რიგის დათმობაო. ჩვენ თვითონ რამდენი ვნახეთ ღვინის ბოჩკები ცარელი თუ სავსე, მატყლით ტომრები—დაყრილი გარედ წვიმასა და მზეში მაშინ, როდესაც ცარიელი ვაგონები აქეთ იქით მიდიოდნენ. ახლა წარმოიდგინეთ ის ყოველად უხერხული წესი, რომ მთელი საქონელი უნდა ჩამოიყროს ნავთლიულში—7—8 ვერსის მანძილზედ თბილისიდან, იანგარიშეთ ორჯელ-სამჯერ გადაწყობ-გადმოწყობა ვაგონში და ვაგონიდან და თქვენ მიზნდებით ადვილად თუ რატომ გვხდება კახეთის ძველ გზებზედ აუარებელი ურემი და „ფურგონი“ დატვირთული ყოველგვარი საქონლით და ნამეტნავად ღვინით.

ნავთლულში საქონლის ჩამოყრა და მგზავრების შეჩერება, ვიდრე ამიერ კავკასიის რკინის გზა მოისურვებდეს ხოლსე ამას—ერთ-ერთი უადრესი ნაკლთაგანია კახ. რკ. გზისა, რომელიც სულ ახლო მომავალში უნდა გამოსწორდეს, თუ არა სურთ პატრონებს ამ გზას მნიშვნელობა და შემოსავალიც დაუკარგონ.

ჩვევ არაფერს ვიტყვით თვით ლიანდაგის უსწორ-მასწორობაზედ, მატარებლების ნჯღრევასა და რყევაზედ, რადგან ყველა ეს—დროებითია, მაგრამ ცოტა ხანს უნდა შევიჩერდეთ ორ მნიშვნელოვან და ჩასაფიქრებელ მოვლენაზედ. ჯერ ერთი ლიანდაგი ზოგიერთ ადგილას მეტად გაგრძელებულია, თითქო საგანგებოდ, როდესაც ეს „საინჟინრო მეცნიერებითაც“ არ არის გამოწვეული და მეორეც—ეს უკვე ბუნების ბრალია—მიწა ყველგან მეტად ფხვიერია, რაც გამოიწვევს დიდძალ ხარჯებს გზის რემონტზედ, აი სწორედ ამ უკანასკნელი გარემობისათვის უნდა მიექციათ ყურადღება და გზა რაც შეიძლება შეემოკლებინათ მაგრამ ეს სრულებით არ ეტყობა.

გარეგნულად გზა არაფერს გასაოცარს არ წარმოადგენს, გარდა ჩალაუბნის უღელტეხილისა,

საცა გზა იკლავება გველივით რომ ათასგვარ ხვრელსა, დელესა და აღმართ დაღმართს გაუსწოროს პორიზონტის ხაზი; ეს ხაზი მაინც გაუსწორებელი რჩება და მეორე ორთქლმავალი, რომელიც ბოლოდანა შეელოს მატარებელს—ხან ქშინვითა და მთელის ძალ-ღონით აწვება ვაგონებს, უკრემ აღმართში აიტანოს მძიმე ტვირთი, ხან უკუნაყურად დაშორდება ხოლმე, თავდაღმართში, და შორი-ახლოდან მისდევს უსაქმური მაყურებელისავით.

ყველა ჩემოხსენებლის ემატება უწყლოობაც სადგურებზედ, რასაც ეხლავე უნდა მიექცეს ყურადღება. სადგურებზედ სდგას ჩვეულებრივი ბოქკები ან ქვევრები, საცა ყველა თავის ხელებსა და ჭურჭელსა ჰყოფს, თუ წყალი არის, და ამ გვარად ხელს უწყობს ყოველგვარ ავადმყოფობის გავრცელებას.

თავად აზნაურობა, რომლის ხელშიაც უნდა გადავიდეს ეს გზა—მოვალეა ყურადღება მიექციოს ყველა ამ ნაკლს, რომ მგზავრი და საქონელი მიიზიდოს მოგების გასადიდებლად მომავალში და შეიმციროს მოსალოდნელი ხარჯები, როგორც ერთდროული, ისე ყოველ წლიური.

მგზავრი.

მეაბრეშუმეებო, დააჩქარეთ თესლის შექმნა!

უდიდესა ომისაგან გამწვეველი შიში, რომ წელს უცხაკეთიდან აბრეშუმის თესლს არ შემოიტანდნენ და ჩვენი ქვეყნის მუხბრეშუმეები უთესლათ დაჩრქოდნენ, ჩვენ და სსსიხარულად არ გამართლდა. დიდის ცდისა და მთავრებისათუ სსზოგადო ორგანიზაციების დახმარების შემდეგ უცხაკელ მეთესლეთ მახერხეს ახალ არა ჩვეულებრივ გზით თესლის შემოტანა. მხალად წინად თუ თესლის შემოტანას ორა სს ში კვირა უნდებოდა გზაში წელს ორა და სსში თუე მოუნდა, რასაც, რასაკვირველია, შეუძლია ცუდი შედეგი იქნათას შარკის მონაგაღზე თუ მუხბრეშუმეები ეხდავე არ შეუდგებან თესლის შექმნას და ჩვეულებრივ არ დაიწებენ ცდას, ვიდრე თესდა არ გალაყაება და გამოსულას არ დააზირობს და ჩადას ფასად არ გახდება. მართალია თვით მეთესლეებაც დაშაშავენი არიან, რომ თესლს შირვედ-ჩახებში ძვირად აფასებენ და ბოლოს შეტად აათებენ. მაგრამ წელს ამის დრო და სსშუალება არა აქვთ, რადგანაც რაგარც შემოდ ავლნიშნეთ თესლი გზაში დიდ ხანს დარჩა და მისი ჩვეულებრივად დიდ ხანს შენახვა და გაჩერება სსშიმას. ბევრი ცნობად ფირმების თესლი უკვე იუადება დღეს ჩვეში და ბევრიც გზაშია, თესლი თითქმის სსშუაფთა რ სრულებით უსაფუძველად იმისი შიში, რომ თითქოს ოსმალური თესლის გადაგა-გაუიდეა წელს ადკასაუფლია და ხედდა შარკის მონაგაღსაც ფასი არ ექნება, შირიქით, თვით მთავრება დღეს ყოველგვარ სსშუაღების სმარობს, გადავიდას უცხაკეთიდან თესლის

შემოტანა და დაკმაყოფილება იქნება შეპირებული და მარჯვანად მიიღება. მარჯვანად მიიღება მარჯვის გაუიღვით. ეს ცხადია გვინტეგრირებს, რომ წესდის დამკვიდრებელ საფუძველზე შეპირებული შექმნით დიდი სახსარი მოიპოვონ და გაუქმდნენ გაჭირვება-სამშობის. ამისათვის საჭიროა თვით შეპირებულების დღეიდანვე შეუდგნენ რიგობის თესვის შექმნას და რადგანაც წესდის აღდგომა და გაზარდვის ძლიერად. მასთან ბეჭედი (თუთის) ფოთლოვანი უკვე გააშავა, ჭიის გამოყვანა გაცდესლება უფრო ადრე უნდა მოხდეს ვიდრე წინა წლებში. ბევრს შეპირებულს მიმშობლობისა და უფულობისა გამო არ შეუძლია ხელდად შეიძინოს თესვა. ამ შემთხვევაში უნდა შეპირებულს უკეთესად მოხდეს და ადგილობრივ საკრედიტო ამხანაგობას თუ სხვა რომელიმე კოოპერატივის საშუალებით შეიძინოს საჭირო თესვა საიმედო ფორმისა. ამის შესახებ ჩვენ უკვე მოლაპარაკება გვქონდა წვრილი-კრედიტის ინსპექტორებთან და მთავარ-მმართველობასთან და მათ სრული დახმარება ადგვათქვას, რადგანაც თესვის შექმნის ისრე მარჯვის გასაღების საქმეშიც.

დასასრულ კიდევ მოვაცანებთ შეპირებულებს, რომ დაანქარონ თესვის შექმნა აგრეთვე მაუწყებლობით სოფლის გულშემატკივართ დახმარება გაუწიონ საფუძველზე ამ ფრიად სასარგებლო საქმეში. ამ უმად თესვა ჭეხისობის ტყეაღისში 1 მ. 50 კ. 2 მანკთამდე კოლოფი. — 250 კოლოფზე ჩაკლებს არ იქნება. ცალკეით თითო კოლოფი ცოტა მეტად ფასობს.

ი. ქუთ თელავი.

ბოდბისხევის მომხმ. საზოგადოება „ნლობა“

ბოდბისხევის მომხმარებელი საზოგადოება დაარსდა გასულ 1914 წელს. წლის ბოლოს საზოგადოებაში სულ ითვლებოდა 92 წევრი 881 მ. საბაიო თანხით და 94 მან. ჩასაწერ გადასახადით.

გასული წლის განმავლობაში საზოგადოების საერთო ბრუნვა უდრიდა 4,689 მ. 74 კ.; ამ რიგად საბაიო თანხა გადაბრუნებულა 5,3 ჯერ, რაც არ შეიძლება ჩაითვალოს დიდად. ცხადია ეს აიხსნება იმით, რომ საზოგადოება დაშორებულია თბილისს, სადაც იგი ყიდულობს დუქნისათვის საჭირო საქონელს. ამ მიზნისთვის საზოგადოებას მუდამ განსაკუთრებული კაცის გზავნა უხდება თბილისში ასეთი დაპროკორება დასახელებულის და აგრედვე სხვა თბილისს დაშორებულ მომხმარებელ საზოგადოებათა გამოწყვეულია იმით, რომ არ არსებობს ცენტრალურ მომხმარებელ საზოგადოებათათვის საქონლის მსყიდველ-მიმწოდებელი ამხანაგობა.

საქონლის ბრუნვა საზოგადოებისა უდრის 4 1/4 რაც აგრედვე ცოტაა და იმევე მიზეზით აიხსნება.

საქონლის მოგება (валовая прибыль) სულ იყო 1260 მ. 20 კ.; საერთო ბრუნვასთან შედარებით ეს თანხა შეადგენს 29% საქონლის მოგებას თუ გამოვაკლებთ საზოგადოების ხარჯებს 364 მ. 60 კ. და ანგარიშის მოხდენის დროს საზოგადოების მალაზიაში დარჩენილ საქონლის მოგებას 611 მ. 85 კ., წმინდა მოგება რჩება 283 მ. 75 კ., ანუ დაახლოებით 6 პროც.

1915 წ. დასაწყისში შედგენილი ბალანსი საზოგადოებისა გამოიხატებოდა შემდეგი ციფრებით:

ა ქ ტ ი ვ ი:

ნაღდი ფული	34 მ. 85 კ.
საქონელი ნაყიდ. ფასით	1448 „ 69 „
ქონება	138 „ 15 „
ნისია წევრებზე	9 „ 06 „
შეტანილი პაის ფულში შემნახ. გამსეს. ამხან.	1 „ — „
ს უ ლ	1632 მ. 75 კ.

პ ა ს ს ი ვ ი:

ჩასაწერი გადასახადი	94 მ. —
საბაიო თანხა	883 „ —
საზოგადოების ვალი	360 „ —
საწინდარი ნოქრისა	12 „ —
წმინდა მოგება	283 „ 75 კ.
ს უ ლ	1632 მ. 75 კ.

საზოგადოების საერთო კრება ჯერ არ მომხდარა და მიღებული წმინდა მოგება არ არის განაწილებული. საქირთა აღენიშნოთ, რომ დასახელებული საზოგადოება ჩვენში ერთადერთი, რომელშიაც შემოღებულია სამარკო სისტემა (марочная система). განზრახვა აქეთ პრემია ნივთებზე მისცენ არა წევრთაც, რათა ეს უკანასკნელი მიიზიდონ საზოგადოებაში.

დასახელებული საზოგადოებაც, როგორც საზოგადოთ ჩვენში ყველა არსებული მომხმარებელი საზოგადოება, მოიკოჭლებდა ანგარიშის წარმოებაში. იმედია საზოგადოება ამ წელს მაინც გამოკეთდება ამ მხრივ, რადგანაც საზოგადოებამ შეიძინა ქართულ სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების მიერ შემუშავებული საანგარიშო დავთრები და მით დაადგა ანგარიშის წარმოებაში სწორე გზას.

ს. კ.

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.